

İSLAM ÜLKELERİNDE EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ¹

Yrd.Doç.Dr. Sevil GEMRİK²

Özet

Bireylerin ve toplumların daha fazla refaha ulaşabilmelerinde en temel faktör ekonomik açıdan özgür olmalarıdır. Ekonomik özgürlük gibi bireylerin ekonomik, politik ve sosyal alanlarda haklarının teminini sağlayan unsurların ülkelerin kurumsal yapılarının değişiminde ve gelişmesinde önemli rol oynaması ve kurumsal yapının toplum yaşamını etkileyen önemli bir unsur olarak düşünülmesi kurumsal yapının ekonomik özgürlük bağlamında incelenmesini gerektirmektedir.

Bu çalışmada ülkeler beş kategoriye ayrılarak ekonomik özgürlük durumları incelenmiş ve bunlar en küçük kareler yöntemi kullanılarak doğrusal regresyon analizi yardımıyla test edilmiştir. Analiz 117 ülke üzerinde yapılarak, ülkelere ilişkin veriler Heritage Foundation'ın resmi internet sitesinden elde edilmiştir. İstatistiki modelin test edilmesinde Eviews 7.1 programından yararlanılmıştır.

Yapılan çalışmada, ülkelerin kurumsal yapılarının ve gelişmişlik düzeylerinin ekonomik özgürlüklerini etkilediği ve İslami ülkelerin en az özgürlük düzeyine sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özgürlük, Ekonomik Özgürlük, Kurumsal İktisat, En Küçük Kareler Yöntemi, Regresyon Analizi.

ECONOMIC FREEDOM IN ISLAMIC COUNTRIES: A COMPARATIVE ANALYSIS

Abstract

The main feature for the general welfare of individuals and societies is that they are economically free. As the basic elements, such as economic freedom providing the grounds for economic, political and social rights of individuals have an important role in changing and developing the national organizational structures and the organizational structure being thought as effective on social life, the organizational structure has to be analyzed from the point of economic freedom.

In this study, having categorized countries into five groups, their states of economic freedom were investigated and tested by linear regression analysis using the method of least squares. The data of 117 countries analyzed were obtained from the official web page of Heritage Foundation. EViews 7.1 was used for the statistical

¹ Bu makale doktora tezinden oluşturulmuştur.

² Bülent Ecevit Üniversitesi, Çaycuma Meslek Yüksek Okulu Öğretim Üyesi. İrtibat: sevilgemrik@gmail.com.

analysis and test. As a result, it has been determined that the organizational structures and the level of economic developments affect the national economic freedom, and Muslim counties have the lowest level of economic freedom.

KeyWords: Freedom, Economic Freedom, Organizational Economics, The Method of Least Squares, Regression Analysis.

1. Giriş

Farklı ülkelerin kurumsal yapılarının farklı olması nedeni ile farklı kurumsal yapıya sahip ülkelerde uygulanan aynı politikaların, aynı sonuçlar vermediği görüldükçe, kurumların iktisat teorisindeki etkisi önemli hale gelmiştir. Ekonomi biliminde kurumların önemini inceleyen öncü (eski) kurumsal iktisat ve yeni kurumsal iktisat olmak üzere iki akım bulunmaktadır. Her iki akım arasında farklılık olsa da, sonuç olarak her ikisi de ekonomi biliminde kurumların önemine değinmektedirler.

Kurumsal yapılardaki değişiklikler, özgür toplumlarda bireylerin haklarına saygı gösterilerek ve bireylerin iştiraki ile yapılırken, özgürlüğün kısıtlı veya olmadığı toplumlarda politik, ekonomik ve siyasi gücü elinde bulunduranlar tarafından yapılmaktadır. Özgür toplumlar ve özgürlüğün kısıtlı veya olmadığı toplumlarda kurumsal yapıların farklılık arz edeceği ileri sürülmektedir. Kurumsal yapının toplum yaşamını etkileyen önemli unsur olarak düşünülmesi ve ekonomik özgürlük gibi bireylerin ekonomik, politik ve sosyal alanlarda haklarının teminini sağlayan unsurların kurumsal yapının değişiminde ve gelişmesinde önemli rol oynaması, kurumsal yapının ekonomik özgürlük bağlamında incelenmesini gerektirmektedir.

İktisat biliminde geçmişten günümüze kadar yapılan çalışmalarda, ülkelerin refah düzeylerini belirleyen en önemli etkenlerden birinin de “ekonomik özgürlük” olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, ülkelerin ekonomik büyümelerinin sürekli hale gelmesi, toplumsal adaletin sağlanabilmesi ve piyasa ekonomilerinin geliştirilmesi yönlerinden ekonomik özgürlük gerekli bir etken olup, küreselleşme olgusu ile birlikte daha da önemli bir hale gelmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde de ekonomik açıdan daha özgür durumda olan ülkeler diğer ülkelere nazaran daha zengin durumdadırlar.

2. Kurumsal İktisat ve Ekonomik Özgürlükler

Kurumsal iktisat, öncülüğünü T. Veblen, J. Commons, V. Mitchell, C. Ayres gibi düşünürlerin yaptığı ve çok geniş düşünce yelpazesini kapsayan bir düşünce akımıdır.

İktisadi düşünce tarihinde kurumculuk; iktisadi sistemlerin ve süreçlerin temelini bireylerin değil, kurumların oluşturduğunu ve bireylerin bu kurumların etkisinden bağımsız olarak ele alınamayacağını savunan yaklaşımların genel adıdır (Demir, 1996: 64). İlk kurumcu düşünür, T. Veblen olup bunu daha sonra J. Commons, V. Mitchell ve C. Ayres takip etmişlerdir.

Kurumcu yaklaşım, iktisadi süreçleri çözümlenmeye çalışan, sosyal değişimi evrimci olarak gören, kurumlar üzerine odaklanan, değerlerin toplumsal yapı üzerindeki önemini vurgulayan ve araştırmaların deneysel olarak temellendirilebilmesi gerektiğini savunan çalışmaların genel adı olmaktadır (Wisman&Rozansky, 1991: 710).

Kurumsal iktisat denildiği zaman; bireysel eylemden ziyade toplu eylemi yansıtan, kurumlara önem veren, ekonomiye evrimsel bir bakış açısı ile bakarak deneysel gözlemlere ağırlık veren, devlet müdahalesine olumlu yaklaşan bir düşünce akımı anlaşılmaktadır.

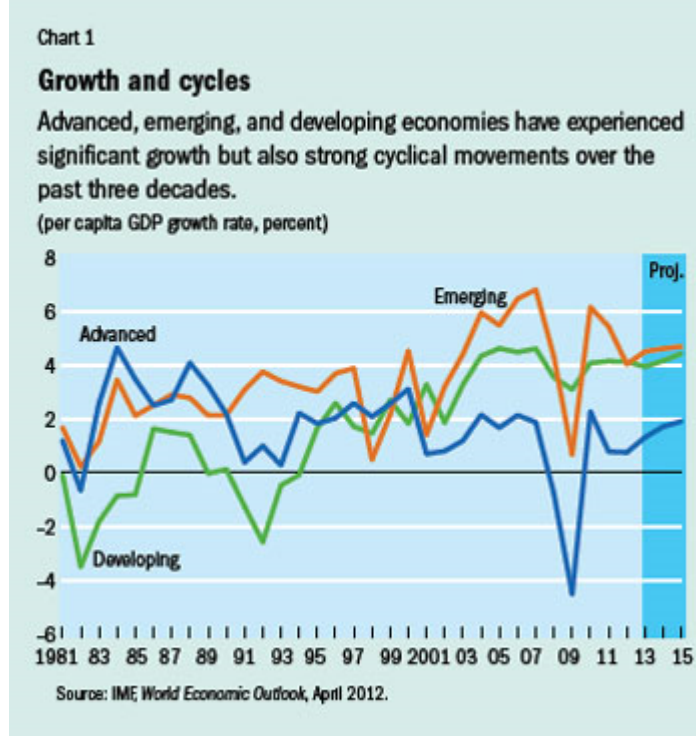
Ekonomik özgürlük, bireylerin ekonomik faaliyetlerini herhangi bir baskı ve sınırlama olmaksızın serbestçe gerçekleştirmeleri ve bu ekonomik faaliyetleri sonucunda elde ettikleri değerleri yine herhangi bir baskı ve sınırlama olmaksızın serbestçe kullanabilmeleri ve sahiplenmeleri olarak bilinmektedir. Ancak, ekonomik özgürlüğün gerçekleştirilmesinde ülkelerin kurumsal yapıları önem arz etmektedir.

Ekonomik özgürlüğün farklı kişiler ve kuruluşlar tarafından farklı tanımları yapılmıştır. Ekonomik özgürlük kavramı bu konuda çalışmalar yürüten Fraser Enstitüsü tarafından “bireyin, hükümet müdahalesi olmadan ekonomik faaliyetleri gerçekleştirebildiği boyut” şeklinde tanımlanmıştır. Yine bu konuda çalışmalar yürüten Heritage Vakfı ise; ekonomik özgürlüğün, özgürlüğün bir parçası olduğunu, bireysel özgürlüğün toplumsal özgürlükle ilişkili olduğunu ifade etmekte ve emek ve mülkiyetini kendisi kontrol edebilen bireyin ise ekonomik anlamda özgür olduğunu belirtmektedir (Miller & Kim, 2011: 19).

Gwartney ve Lawson’ a göre ekonomik özgürlük; tercih özgürlüğü, gönüllü mübadele, rekabet özgürlüğü ile kişisel hakların ve mülkiyetin korunması anlamına gelmektedir (Gwartney&Lawson, 2003: 407). Beach ve Miles ise ekonomik özgürlüğü; üretim, dağıtım ve tüketimde devletin herhangi bir baskısının veya sınırlamasının olmaması şeklinde ifade etmektedirler (Beach& Miles, 2006: 56).

Ülkelerin ekonomik özgürlük düzeyleri; Hak ve Özgürlükleri İzleme Örgütü Freedom’s House, Fraser Enstitüsü ve Amerikan Düşünce Kuruluşu Heritage Foundation’ın yaptığı ekonomik özgürlük çalışmaları ile ölçülmektedir. Özellikle Fraser Enstitüsü ve Heritage Vakfı bu konuda yıllık raporlar hazırlamaktadırlar.

Heritage Vakfı ise her yıl Wall Street Journal ile birlikte Ekonomik Özgürlük Endeksi yayınlamaktadır. Bu raporlara göre, dünyanın en özgür ülkeleri en iyi ekonomik performansı sergilemektedirler. Ayrıca en özgür ülkelerde işsizlik ve enflasyon oranlarının da düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenlerden dolayıdır ki; ülkelerin refahı için politikaların ekonomik özgürlüğe yönelmeleri önemli hale gelmektedir.

Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük endeksinde ülkelerin ekonomik özgürlükleri 0 ile 100 arasında değişen skorlarla ölçülmektedir. Skorlar şu şekildedir: 100-80 arası değere sahip olan ülkeler özgür ülkeler; 79,90-70 arası değere sahip olan ülkeler çoğunlukla özgür ülkeler; 69,9-60 arası değere sahip olan ülkeler orta derecede özgür ülkeler; 59,9-50 arası değere sahip olan ülkeler çoğunlukla özgür olmayan ülkeler; 49,9-0 arası değere sahip olan ülkeler ise bastırılmış ülkeler grubunda yer almaktadırlar (Roberts&Kim, 2008: 66).

Heritage Vakfı 2008 raporunda oluşturulan endeks 10 faktör ile belirlenmiştir. Bu faktörler ve açıklamaları şu şekildedir (Beach&Kane, 2008: 40):

1. İş Yapma Özgürlüğü: Bir işletmeyi hızlı ve kolay şekilde kurma, işletme ve kapatma imkânını ifade eder.
2. Ticaret Özgürlüğü: Mal ve hizmetlerin ithalat ve ihracatını etkileyen gümrük tarifeleri ve tarife dışı engellerin miktarını ifade eder.
3. Mali Özgürlük: Gelirler yönünden devletin ağırlığını ve birey ve şirketlerin ödediği vergiler ve toplam vergilerin GSMH içindeki payını ifade eder.
4. Devletin Büyüklüğü: Transfer ve tüketim dahil devletin yaptığı tüm harcamalarla ilgilidir. İdeal olarak devletin sadece gerçek kamu mallarını minimum giderle üretmesi beklenir.

5. Parasal Özgürlük: Fiyat istikrarı ve fiyat kontrolleriyle ilgilidir. Enflasyon ve fiyat kontrolleri piyasa faaliyetlerini olumsuz etkiler.

6. Yatırım Özgürlüğü: Özellikle dış yatırım olmak üzere serbest sermaye akışını ifade eder.

7. Finansal Özgürlük: Bankacılık faaliyetlerinin hükümet kontrolünden bağımsızlığı ve güvenliği anlamındadır. Banka ve diğer finansal kurumların devlet elinde olması, serbest piyasayla uyuşmayan siyasi kayırmacılığa yol açar.

8. Mülkiyet Hakları: Bireylerin devletçe uygulanan açık yasalarla koruma altında mülk edinme haklarıdır.

9. Yolsuzluk: İş dünyasının yolsuzluk olarak algıladığı hükümet, yargı ve bürokratik eylemlerin düzeyidir.

10. Emek Özgürlüğü: Devletin kısıtlaması olmaksızın işveren ve çalışanların karşılıklı olarak anlaşabilme özgürlüğüdür.

Heritage Vakfı 2013 İndeksinde 185 ülke yer almakta olup, bunların 5 tanesi özgür (100-80), 30 tanesi çoğunlukla özgür (79,9-70), 50 tanesi orta derecede özgür (69,9-60), 59 tanesi çoğunlukla özgür olmayan (59,9-50), 33 tanesi bastırılmış (49,9-0) ülkeler gurubunda yer almakta olup, 8 tanesinin ise skoru hesaplanamadığından hiçbir kategoriye dahil edilememiştir.

Tablo 1: Heritage Vakfı Özgür Ülkeler Sıralaması

ÜLKELER	EKONOMİK ÖZGÜRLÜK SKORU
Hong Kong	89.3
Singapur	88
Avustralya	82.6
Yeni Zelanda	81.4
İsviçre	81

Kaynak:Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 07.10.2013) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Ekonomik özgürlükler ile ilgili olarak ülkeler arasında dünya çapında bir inceleme yapıldığında, tablo 1’de görüldüğü üzere, ekonomik yönden özgür ülkeler kategorisinde; Hong Kong, Singapur, Avustralya, Yeni Zelanda ve İsviçre yer almakta olup, her biri derecelendirme ölçeğinde 80’in üzerinde bir skor elde etmiştir. Geçen yıla göre Hong Kong 0.6, Avustralya 0.5, Yeni Zelanda 0.7 ve İsviçre 0.1 puan düşüş yaşarken, Singapur 0.5 puan artış göstermiştir. Hong Kong, 19 yıl boyunca dünyanın en özgür ülkesi olma pozisyonunu korumayı başarmıştır. Bu beş ülkeden ilk dördü Asya-Pasifik Bölgesi’ndendir.

Tablo 2: Belirgin Artışlar Yaşanan Ülkeler (2009-2013)

Ülkeler	2009	2010	2011	2012	2013	+/-
Kolombiya	62,3	65,5	68	68	69,6	+7,3
Endonezya	53,4	55,5	56	56,4	56,9	+3,5
Ürdün	65,4	66,1	68,9	69,9	70,4	+5
Polonya	60,3	63,2	64,1	64,2	66	+5,7
Birleşik Arap Emirlikleri	64,7	67,3	67,8	69,3	71,1	+6,4

Kaynak:Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 25.10.2013) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Beş gelişmekte olan ülke, son beş yılda ekonomik özgürlükte belirgin artışlar kaydetmiştir. Tablo 2’de görüldüğü gibi, bu ülkeler; Kolombiya, Endonezya, Ürdün, Polonya ve Birleşik Arap Emirlikleri’dir.

Tablo 3: Heritage Vakfı Ekonomik Özgürlük Bölge Sıralaması

Bölgeler	Genel Puan	Ekonomik Özgürlük Durumu
Asya-Pasifik	57.5	Çoğunlukla Özgür Olmayan
Avrupa	66.6	Orta Derecede Özgür
Kuzey Afrika & Ortadoğu	60.0	Orta Derecede Özgür
Subsaharan Afrika	53.6	Çoğunlukla Özgür Olmayan
Güney & Orta Amerika	59.4	Çoğunlukla Özgür Olmayan
Kuzey Amerika	74.2	Çoğunlukla Özgür
Dünya	58.2	Çoğunlukla Özgür Olmayan

Kaynak:Heritage Foundation (2013); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 06.11.2013) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 3’te görüleceği üzere, ülkeler “Asya ve Pasifik”, “Avrupa”, “Kuzey Afrika ve Ortadoğu”, “Sub-Saharan Afrika”, “Güney ve Orta Amerika ve Karayipler” ve “Kuzey Amerika” olmak üzere altı bölgeye ayrılmaktadır. Heritage 2013 raporundan elde edilen verilere göre, ekonomik olarak en özgür bölge Kuzey Amerika Bölgesi’dir. Kuzey Amerika Bölgesini sırasıyla; Avrupa, Kuzey Afrika&Ortadoğu, Güney&Orta Amerika, Asya-Pasifik ve SubsaharanAfrica bölgeleri takip etmektedir.

Genel olarak incelendiği zaman, ülkelerin 2009 ile 2013 yılları arasında 5 yıllık dönemi kapsayan ekonomik özgürlük skorlarındaki değişim göz önüne alındığı zaman, 183 ülkenin 95’inde artışlar kaydedilmiş, 3 ülkede hiçbir gelişme kaydedilmemiş ve 85’inde ise azalışlar meydana gelmiştir.

Ekonomik özgürlükler alanında Türkiye’de ve Türkiye dışında yapılmış olan çalışmalar neticesinde, genel olarak, ekonomik özgürlükler ile gelir eşitliği arasında pozitif bir ilişkinin olduğu, ekonomik özgürlüğün büyüme üzerinde etkisinin olduğu,

ekonomik özgürlük puanı yüksek olan ülkelerin puanı az olan ülkelere göre ortalama olarak daha fazla doğrudan yabancı yatırım aldıkları tespit edilmiştir.

Berggren (1999) çalışmasında, gelir eşitliğine bağlı olarak ekonomik özgürlüğün ve mülkiyet haklarının nasıl tasarlandığı ve korunduğu konusuna değinmiştir. Yapmış olduğu çalışmanın sonucunda, ekonomik özgürlük ve gelir eşitliği arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Bir ülke 1975-1985 yılları arasında ekonomik özgürlüğünü ne kadar arttırmışsa, 1985 yılı civarındaki yıllarda eşitlik düzeyinin de o kadar arttığı sonucuna varılmıştır.

Carlsson ve Lundström (2002) yapmış oldukları çalışmalarında, ekonomik özgürlük ile gayrisafi yurt içi hasıla arasında pozitif ilişki olduğunu vurgulayan birçok çalışma bulunmakla birlikte, bu alandaki bir problemin de ekonomik özgürlüğün ölçülme seçimi olduğunu belirtmişlerdir. Tek bir ölçümün karmaşık bir ekonomik ortamı yansıtamayacağı ve aşırı derecede yoğun bir endeks seviyesinin sonuçları elde etmeyi zorlaştıracağını belirterek, çalışmada, büyüme için ne tür özel ölçümlerin yapılacağını incelemişlerdir. Yapılan incelemelerden, ekonomik özgürlüğün büyüme üzerinde etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Egger ve Winner (2004) çalışmalarında, ekonomik özgürlük ile vergilendirme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bir ülkenin ekonomik olarak özgür olmasının o ülkenin çekiciliğini arttıracığını ve bunun da hükümetlerin daha yüksek oranlarda kurumlar vergisi koymasını sağlayacağını belirtmişler ve bu hipotezi test etmek için deneysel olarak ulusal vergi politikası üzerine ekonomik özgürlüğün etkisini incelemişlerdir. Gelişmiş ve az gelişmiş 46 ülkenin 1980-1997 yılları arasında kapsayan dönemdeki verileri kullanılmış ve hipotezin doğruluğu test edilmiştir. Buna ek olarak, simülasyon analizi ekonomik özgürlükte gözlemlenen değişimin kurumlar vergisi oranlarının uluslararası dağıtımını eşitlediğini göstermiştir.

Savaşan ve Dursun (2006), yapmış oldukları çalışmalarında, doğrudan yabancı yatırımlar ile ekonomik özgürlükler arasındaki ilişkiyi istatistiksel yöntemlerle analiz etmişler ve yapmış oldukları analiz sonucunda ekonomik özgürlük puanı yüksek olan ülkelerin, puanı az olan ülkelere göre ortalama olarak daha fazla doğrudan yabancı yatırım aldıklarını tespit etmişlerdir.

Peláez (2009) çalışmasında; özgür, genelde özgür, İslami, Latin Amerikan ve AB üyesi ülkelerin bir alt kümesi olmak üzere beş ekonomik özgürlük grubunun karşılaştırmalı çalışmasını sunmaktadır. Bu çalışmada, 103 ülke ve Ekonomik Özgürlüğün 2007 İndeksinden alınan veriler bulunmakta ve ekonomik özgürlüğün on farklı ölçümünden oluşan grup ve tüm özgürlük skorunun arasındaki farkın istatistiksel önemi üzerinde çalışılmıştır. Ampirik kanıt, İslami ülkelerin diğer gruplardan önemli derecede daha az ekonomik özgürlüğe sahip olduğunu ve son 13 yıldır ekonomik özgürlüğü inişte olan tek grup olduğunu göstermiştir.

Sarıbaş (2009) çalışmasında, ekonomik özgürlüklerle iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Yapılan çalışmada, ekonomik özgürlük genel puanı ve özgürlüğü oluşturan unsurlar ayrı ayrı modele yerleştirilmiş ve hangi unsurların iktisadi büyümeyi anlamlı olarak etkilediği incelenmiştir. 49 ülkenin Heritage Vakfı ve Penn Dünya Tabloları veri tabanından alınan 1995–2004 yılları arasındaki yıllık verilerinden oluşan regresyon sonuçları incelendiğinde, ekonomik özgürlüklerin iktisadi büyümeyle negatif

bir ilişki içerisinde olduğu tespit edilmiş olup, bunun yanısıra ekonomik serbestlik iklimini oluşturan ticaret ve para özgürlükleri, devlet büyüklüğü ve mali serbestlik unsurlarının büyümeyle bir ilişkisinin olmadığı kanaatine varılmıştır. Sarıbaş (2010), ekonomik özgürlüklerle büyüme arasındaki nedensellik ilişkisinde ekonomik özgürlüklerden büyüme doğru bir yön olduğu sonucuna varmıştır. Sarıbaş (2011), iktisadi büyümenin Sosyalizm ve Weberci tezle ilişkisinin olmadığı sonucuna varmıştır

Yalman, Sandalcılar ve Demirkoparan (2011) çalışmalarında, özgürlüklerin kalkınma üzerine etkilerini incelemek üzere Türkiye ve bazı Latin Amerika ülkelerini kapsayan bir ekonometrik model oluşturmuşlar, yapılan analiz sonucunda mülk edinme özgürlüğünün, ticari özgürlüğün ve rüşvet vermemek özgürlüğünün kalkınmayı olumlu etkilediğini, sermaye özgürlüğü ve yatırım özgürlüğünün ise olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

Akıncı, Akıncı ve Yılmaz (2013), yapmış oldukları çalışmalarında, ekonomik özgürlükler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkileri 1995-2012 döneminde gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş ekonomiler için panel veri analizleri kullanarak araştırmışlardır. Panel veri analiz bulguları; gelişmiş ülkelerin iktisadi bakımdan liberal bir yapılanma içerisinde olduklarını ve ekonomik özgürlüklerin iktisadi büyüme sürecini hızlandırdığını, gelişmekte olan ülkelerin karma iktisadi sistemi uyguladıklarını ve ekonomik özgürlüklerin büyümeyi uyardığını, az gelişmiş ülkelerin ise kamusal otoritenin egemenliğine bağlı olarak iktisadi büyümelerini hızlandırmaya çalıştıklarını göstermiştir.

3. Ekonometrik Çalışma

Bu çalışmada Özgür, Çoğunlukla Özgür, İslami, Latin Amerikan ve AB Üyesi Ülkeleri olmak üzere beş ekonomik özgürlük grubunun karşılaştırmalı çalışması sunulmaktadır. Çalışma kapsamında, 117 ülke ve 2013 Ekonomik Özgürlük İndeksi'nden alınan veriler bulunmaktadır ve on ekonomik özgürlük ölçüsü ile genel özgürlük puanı ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel önemi test edilmektedir.

Heritage Vakfı 2013 Ekonomik Özgürlük İndeksi'nde her bir özgürlük faktörü 0'dan 100'e kadar derecelendirilir.

Yüksek skorlar özgürlüğün daha yüksek olduğunu ifade eder. Her bir ülke için ortalama özgürlük skoru, 10 ekonomik özgürlük faktörünün aritmetik ortalaması hesaplanarak bulunmaktadır. Veriler Heritage Vakfı 2013 yılı verilerinden derlenmiştir.

Tablo 4: Ekonomik Özgürlük Kategorileri: Ekonomik Özgürlük İndeksi 2013

Ekonomik Özgürlük Skorları	Ekonomik Özgürlük Kategorisi	Sayı	İslami Ülke	Latin Amerika Ülkeleri	Diğer AB Üyesi Ülkeler
80-100	Özgür	5	0	0	0
70-79.90	Çoğunlukla Özgür	30	4	0	0

60-69.90	Orta Derecede Özgür	30	8	9	13
50-59.90	Çoğunlukla Özgür	33	28	4	1
0-49.90	Bastırılmış	19	15	4	0
TOPLAM		117	55	17	14

Yukarıda yer alan Tablo 4’te görüldüğü gibi, bu 117 ülkenin 5’i özgür, 30’u çoğunlukla özgür, 30’u orta derecede özgür, 33’ü çoğunlukla özgür olmayan ve 19’u ise bastırılmış ülke kategorisinde yer almaktadır. 5 özgür ülkenin referans grubu içinde Asya-Pasifik ve Avrupa bölgelerinde yer alan ülkeler bulunmaktadır. Çoğunlukla Özgür ülkeler grubu Kanada ve Şili dahil 30 ülkeyi kapsamaktadır ve çalışmanın ampirik kısmı bu ülkelerden 4’ünü İslami ülkeler grubuna devreder. İslami ülkeler, İslamın yaygın bir din olduğu ülkelerdir. Latin Amerika grubu, İspanyolca ve Portekizce’nin ana dil olduğu Kuzey, Orta ve Güney Amerika ülkelerini içermektedir. Son grup çoğunlukla özgür olarak aşağıdaki Tablo 5’te yer alan 14 AB üyesi ülkeleri kapsamaktadır.

Tablo 5: Ekonomik Özgürlük Ülke Grupları

Ülke Grupları	Sayı	Ülkeler ³
Özgür	5	Hong Kong, Singapur, Avustralya, Yeni Zelanda, İsviçre.
Çoğunlukla Özgür	26	Kanada, Şili, Mauritius, Danimarka, Amerika Birleşik Devletleri, İrlanda, Estonya, Birleşik Krallık, Lüksemburg, Finlandiya, Hollanda, İsveç, Almanya, Tayvan, Gürcistan, Litvanya, İzlanda, Japonya, Avusturya, Macau, Çek Cumhuriyeti, Botswana, Norveç, Saint Lucia, Güney Kore, Bahamalar.
İslami	55	Afganistan, Bahreyn, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Ürdün, Umman, Malezya, Arnavutluk, Kuveyt, Kazakistan, Türkiye, Uganda, Suudi Arabistan, Burkina Faso, Azerbaycan, Fas, Kırgız Cumhuriyeti, Lübnan, Gambiya, Gabon, Benin, Tunus, Endonezya, Mali, Yemen, Senegal, Nijerya, Pakistan, Mozambik, Mısır, Fildişi Sahili, Cibuti, Nijer, Guyana, Tacikistan, Bangladeş, Kamerun, Moritanya, Surinam, Gine, Gine Bissau, Cezayir, Maldivler, Togo, Sierra Leone, Komorlar, Özbekistan, Çad, İran, Türkmenistan, Irak, Libya, Somali,

³ Ülkeler ekonomik özgürlüğün azalan sırası ile listelenmiştir.

		Sudan, Suriye.
Latin Amerika	17	Arjantin, Bolivya, Brezilya, Kolombiya, Kosta Rika, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Meksika, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay, Venezuela.
Diğer AB Üyeleri	14	Belçika, Bulgaristan, Kıbrıs, Fransa, Yunanistan, Macaristan, İtalya, Letonya, Malta, Polonya, Romanya, Slovakya, Slovenya, İspanya.
TOPLAM	117	

Subjektif faktörler, eğilimler ve ölçme hatalarından dolayı ekonomik özgürlük tam olarak ölçülemez. Vergi kaçakçılığının yaygın olduğu ülkelerde belirtilen vergi oranları devletin mali yükünü yansıtmamaktadır. Birçok ülkede kadınlar, eğitim, iş, miras ve meslek seçimi konularında sistematik ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadırlar ki ekonomik özgürlük endeksi ise bunu reddetmektedir (Peláez, 2009: 249).

Model, kukla değişkenli bir regresyon çerçevesi kullanılarak gruplar arasındaki farkın istatistiksel önemini test etmektedir. Her özgürlük ölçüsü ve genel puan eşitlikleri 117 ülkenin yatay kesitine ait en küçük kareler yöntemi ile tahmin edilmektedir.

$$Y_{ih} = \beta_{0h} + \beta_{1h} \times ISL_i + \beta_{2h} \times LA_i + \beta_{3h} \times DAB_i + \beta_{4h} \times CO_i + u_{ih}(1)$$

Y_{ih} , h faktöründeki i ülkenin skorudur ve u_{ih} hata terimidir. Modelde sabit bir β_{0h} ve dört tane de ikili değişken vardır:

$ISL_i = 1$ i. ülke İslami bir ülke ise değer olarak 1, değil ise 0'dır.

$LA_i = 1$ i. ülke Latin Amerika ülkesi ise değer olarak 1, değil ise 0'dır.

$DAB_i = 1$ i. ülke Diğer Avrupa Birliği Üyesi ise değer olarak 1, değil ise 0'dır.

$CO_i = 1$ i.ülke Çoğunlukla Özgür bir ülke ise değer olarak 1, değil ise 0'dır.

Her bir ülke grubu için, h'daki ortalama skor beklenen Y_h değeridir. Örneğin, ortalama skorlar İslami ülke grupları için ($\beta_{0h} + \beta_{1h}$), Latin Amerika Grupları için ($\beta_{0h} + \beta_{2h}$), Diğer Avrupa Birliği Üyesi ülke grupları için ($\beta_{0h} + \beta_{3h}$) ve Çoğunlukla Özgür ülke grupları için ise ($\beta_{0h} + \beta_{4h}$) şeklindedir. Ayrıca β_{ih} , en küçük kareleri öngören i.grubu ile referans grubu arasındaki ortalama skorların farkıdır. Bir negatif (pozitif) ve istatistiksel olarak anlamlı olan katsayı, ilgili grubun referans grubundan daha az özgür (daha çok özgür) olduğunu gösterir. β_{ih} 'ın sıfır olduğu t testi hipotezi, her iki ortalamanın eşit olduğu sıfır hipotezinin t testi ile aynıdır. Böylelikle katsayı, gruplar arasındaki farksızlığın sıfır hipotezini reddeder. β_{0h} , sadece referans grubunun t istatistiğinin anlamının sıfırdan farklı olup olmadığını belirtir (Gujarati, 2006: 499; Peláez, 2009: 249).

Tablo 6: Analizin Sıradan En Küçük Kareler Yöntemi Tahmin Sonuçları

Mülkiyet Hakları	= 91.0 - 59.5 ISL - 57.7 LA - 32.4 DAB - 11.1 CO (13.5)*** (-9.0)*** (-8.1)*** (-4.4)*** (-1.6)	(1)
	Düzeltilmiş R ² =0.710 F=69.705***	
Yolsuzluk	= 89.4 - 60.2 ISL - 56.9 LA - 38.6 DAB - 17.5 CO (15.4)*** (-9.9)*** (-8.6)*** (-5.7)*** (-2.7)***	(2)
	Düzeltilmiş R ² =0.696 F=67.414***	
Yatırım Özgürlüğü	= 81.0 - 38.1 ISL - 26.0 LA - 7.4 DAB - 3.5 CO (10.4)*** (-4.6)*** (-2.9)*** (-0.8) (-0.4)	(3)
	Düzeltilmiş R ² =0.439 F=23.328***	
İş Yapma Özgürlüğü	= 93.4 - 34.8 ISL - 31.5 LA - 17.2 DAB - 10.0 CO (16.6)*** (-5.9)*** (-4.9)*** (-2.6)*** (-1.6)	(4)
	Düzeltilmiş R ² =0.457 F=25.002***	
Finansal Özgürlük	= 84.0 - 42.6 ISL - 32.8 LA - 22.5 DAB - 13.6 CO (13.8)*** (-6.7)*** (-4.7)*** (-3.2)*** (-2.0)**	(5)
	Düzeltilmiş R ² =0.491 F=28.025***	
Ticaret Özgürlüğü	= 88.6 - 18.4 ISL - 11.7 LA - 2.8 DAB - 4.7 CO (23.2)*** (-4.6)*** (-2.7)*** (-0.6) (-1.1)	(6)
	Düzeltilmiş R ² =0.383 F=18.393***	
Emek Özgürlüğü	= 87.7 - 28.3 ISL - 36.1 LA - 27.7 DAB - 20.4 CO (13.0)*** (-4.0)*** (-4.7)*** (-3.5)*** (-2.7)***	(7)
	Düzeltilmiş R ² =0.172 F=6.960***	
Parasal Özgürlük	= 83.4 - 10.5 ISL - 10.7 LA - 4.5 DAB - 4.4 CO (31.5)*** (-3.8)*** (-3.5)*** (-1.4) (-1.5)	(8)
	Düzeltilmiş R ² =0.226 F=9.327***	
Devletin Büyüklüğü	= 68.0 + 6.0 ISL + 5.5 LA - 30.6 DAB - 18.2 CO (8.4)*** (0.7) (0.6) (-3.2)*** (-2.0)**	(9)
	Düzeltilmiş R ² =0.365 F=17.133***	
Mali Özgürlük	= 78.0 + 4.4 ISL + 3.0 LA - 7.5 DAB - 7.1 CO (13.9)*** (0.7) (0.4) (-1.1) (-1.1)	(10)
	Düzeltilmiş R ² =0.131 F=5.192***	
Genel Puan	= 84.4 - 27.8 ISL - 25.5 LA - 19.1 DAB - 11.0 CO (28.9)*** (-9.1)*** (-7.7)*** (-5.6)*** (-3.4)***	(11)
	Düzeltilmiş R ² =0.609 F=43.911***	

(t-istatistikleri parantez içinde verilmiştir)

%10, %5 ve %1 seviyelerinde anlamlılık düzeyi: *, ** ve *** ile gösterilir.

Tablo 6 analiz sonuçlarını gösterir. Referans gruplarında en yüksek skor 93.4 puan ile iş yapma özgürlüğünde olup, bunu 91.0 puan ile mülkiyet hakları takip etmektedir. En düşük skora 68.0 puan ile devletin büyüklüğü sahiptir.

İslami grubun t istatistikleri devletin büyüklüğü ve mali özgürlük dışındaki diğer özgürlük faktörlerinde negatiftir ve özgürlüğün on faktörünün sekizinde %1 seviyesinde anlamlıdır. Özellikle İslami ülkeler mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım, iş yapma, finansal ve ticaret özgürlüğü alanlarında değerlendirmeden daha az özgür durumdadır. 31.5 puanla mülkiyet haklarında ve 29.2 puanla ise yolsuzlukta en az özgür durumdadırlar.

Genel olarak bakıldığında zaman İslami ülkeler on özgürlük faktörünün altısında (mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, finansal özgürlük ve ticaret özgürlüğü) diğer ülkelere göre daha az özgür, devletin büyüklüğü ve mali özgürlük alanlarında ise daha çok özgürdürler. Latin Amerika ülkeleri sadece emek özgürlüğü ve parasal özgürlük alanlarında diğer ülkeler göre daha az özgürdür. Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler devletin büyüklüğü ve mali özgürlük alanlarında diğer ülkelere göre daha az özgür, ticaret özgürlüğü ve parasal özgürlük alanlarında ise daha çok özgür durumdadırlar. Çoğunlukla özgür ülkeler ise, mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, finansal özgürlük, emek özgürlüğü ve parasal özgürlük alanlarında diğer ülkelere nazaran daha çok özgür durumdadırlar. On özgürlük faktörünün ortalamasını veren genel özgürlük puanına bakıldığında ise, en az özgür grup İslami ülkeler grubu, en fazla özgür grup ise çoğunlukla özgür ülkeler grubudur.

İslami ülkeler, Latin Amerika ülkeleri ve diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeleri gruplarının benzer başarısızlıkları vardır. Eşitlik tahmini (2), bu üç grup arasındaki istatistiksel katsayıların önemini test edilmesine olanak sağlar. Eşitlik (2)'de İslami ülke grubu bir ölçüttür ve regresyon katsayıları α_{1h} ve α_{2h} , Latin Amerika ve diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasındaki ortalama farkı ölçer.

$$Y_{ih} = \alpha_h + \alpha_{1h} \times LA_i + \alpha_{2h} \times DAB_i + u_{ih}(2)$$

Tablo 7: Analizin Tahmin Sonuçları

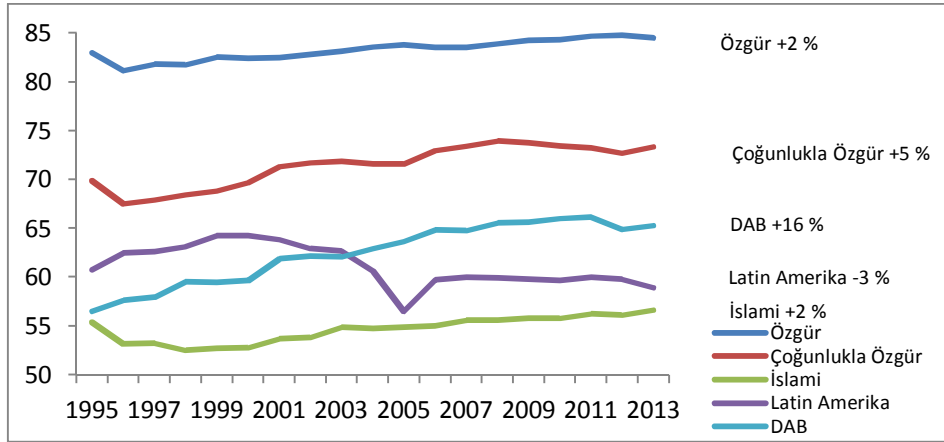
Mülkiyet Hakları	=	31.4 (15.2) ^{***}	+	1.7 LA (0.4)	+	21.1 DAB (6.1) ^{***}	(1)
		Düzeltilmiş R ² =0.309				F=19.171 ^{***}	
Yolsuzluk	=	29.2 (17.8) ^{***}	+	3.2 LA (0.9)	+	21.5 DAB (5.9) ^{***}	(2)
		Düzeltilmiş R ² =0.281				F=17.652 ^{***}	
Yatırım Özgürlüğü	=	42.8 (16.7) ^{***}	+	12.1 LA (2.3) ^{**}	+	30.7 DAB (5.4) ^{***}	(3)
		Düzeltilmiş R ² =0.261				F=15.675 ^{***}	
İş Yapma Özgürlüğü	=	58.5 (32.4) ^{***}	+	3.2 LA (0.8)	+	17.5 DAB (4.4) ^{***}	(4)
		Düzeltilmiş R ² =0.176				F=9.877 ^{***}	
Finansal Özgürlük	=	41.3 (20.5) ^{***}	+	9.8 LA (2.4) ^{**}	+	20.0 DAB (4.6) ^{***}	(5)
		Düzeltilmiş R ² =0.208				F=11.652 ^{***}	
Ticaret Özgürlüğü	=	70.1 (58.0) ^{***}	+	6.6 LA (2.7) ^{***}	+	15.5 DAB (5.9) ^{***}	(6)
		Düzeltilmiş R ² =0.304				F=18.754 ^{***}	
Emek Özgürlüğü	=	59.3 (29.0) ^{***}	-	7.8 LA (-1.8) ^{**}	+	0.6 DAB (0.1)	(7)
		Düzeltilmiş R ² =0.022				F=1.946	
Parasal Özgürlük	=	72.9 (82.3) ^{***}	-	0.2 LA (-0.1)	+	6.0 DAB (3.1) ^{***}	(8)
		Düzeltilmiş R ² =0.092				F=5.240 ^{***}	
Devletin Büyüklüğü	=	74.0 (35.3) ^{***}	-	0.4 LA (-0.1)	-	36.6 DAB (-8.1) ^{***}	(9)
		Düzeltilmiş R ² =0.453				F=34.671 ^{***}	
Mali Özgürlük	=	82.4 (50.9) ^{***}	-	1.3 LA (-0.4)	-	11.9 DAB (-3.4) ^{***}	(10)
		Düzeltilmiş R ² =0.111				F=6.019 ^{***}	
Genel Puan	=	56.6 (53.2) ^{***}	+	2.3 LA (1.1)	+	8.6 DAB (3.8) ^{***}	(11)
		Düzeltilmiş R ² =0.140				F=7.440 ^{***}	

(t-istatistikleri parantez içinde verilmiştir)

%10, %5 ve %1 seviyelerinde anlamlılık düzeyi: *, ** ve *** ile gösterilir.

t istatistikleri belirtilen özgürlüklere bağlı olarak diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerin İslami ülkelere göre daha özgür olduğunu ifade eder: mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, finansal özgürlük, ticaret özgürlüğü, emek özgürlüğü ve parasal özgürlük. Ancak, devletin büyüklüğü ve mali özgürlük alanlarında daha az özgürdür. Genel skora bakıldığında ise, İslami ülkelerin Latin Amerika ülkeleri ve diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelere göre daha az özgür olduğu söylenebilmektedir.

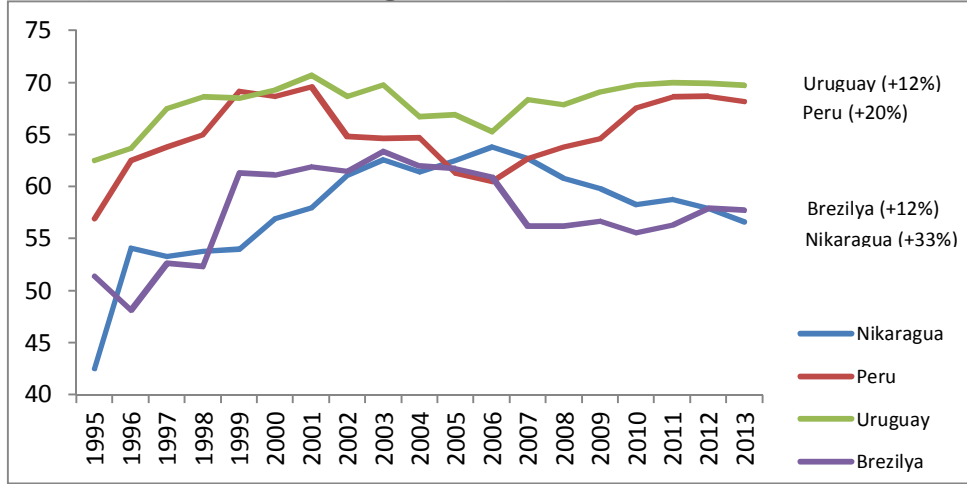
Şekil 1: 1995-2013 Yıllık Ekonomik Özgürlük Skoru

Kaynak:Heritage Foundation (2014); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 04.01.2014) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Şekil 1’de, Özgür, Çoğunlukla Özgür, Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler, Latin Amerika ülkeleri ve İslami ülkelerin 1995-2013 yılları arasındaki yıllık ekonomik özgürlük değişimleri gösterilmiştir. Ekonomik özgürlük açısından %16’lık bir değişimle en fazla büyüme Diğer Avrupa Birliği ülkelerinde olmuş ve bunu %5’lik bir değişimle çoğunlukla özgür ülkeler takip etmiştir. Sadece Latin Amerika ülkeleri son yıl ilk yıla göre daha az özgür durumdadır.

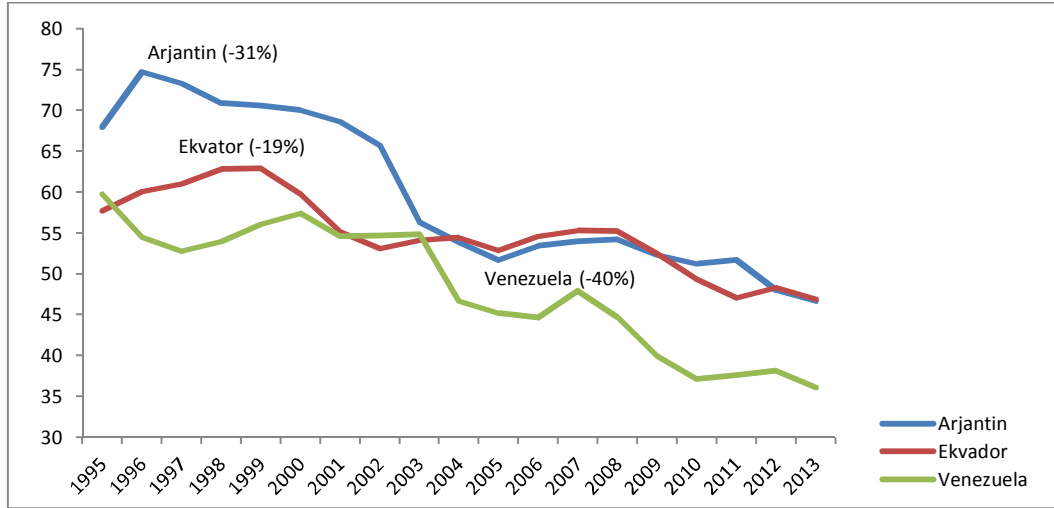
Şekil 2: Ekonomik Özgürlük Açısından İlerleme Gösteren Ülkeler

Kaynak:Heritage Foundation (2014); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 11.01.2014) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Şekil 2’de, genel özgürlük skorları en fazla ilerleme gösteren dört Latin Amerika ülkesinin (Uruguay, Peru, Brezilya, Nikaragua) 1995-2013 yılları arasındaki yıllık ekonomik özgürlük değişimleri gösterilmiştir. Bu ülkeler arasında Ekonomik özgürlük açısından %33’lük bir değişimle en fazla büyüme Nikaragua’da olmuş ve bunu %20’lik bir değişimle Peru takip etmiştir.

Şekil 3: Ekonomik Özgürlük Açısından Gerileme Gösteren Ülkeler

Kaynak:Heritage Foundation (2014); <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>, (Erişim Tarihi: 12.01.2014) verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Şekil 3’de, genel özgürlük skorları en çok gerileme gösteren üç Latin Amerika ülkesinin (Arjantin, Ekvador, Venezuela) 1995-2013 yılları arasındaki yıllık ekonomik

özgürlük değişimleri gösterilmiştir. Bu ülkeler arasında Ekonomik özgürlük açısından %40'lık bir değişimle en fazla gerileme Venezuela'da olmuş ve bunu %31'lik bir değişimle Arjantin takip etmiştir.

Ampirik kanıt, ekonomik özgürlüğün tüm ölçüleri gereğince, İslami ülkelerin diğer gruplardan önemli derecede daha az ekonomik özgürlüğe sahip olduğunu göstermektedir.

İslam dünyası yüzyıllar boyunca insan soyunun başarısının ve uygarlığının ön saflarında yer almıştır. İslamiyet, çok kültürlü, çok ırklı, uluslararası hatta kıtalararası denebilecek bir dünya uygarlığı yaramıştır. Yüzyıllar boyunca, Müslümanların kendilerine ve dünyaya bakışlarının dayanakları sağlam görünmekle birlikte İslam yeryüzündeki en büyük askeri gücü temsil etmekteydi. Asya, Avrupa ve Afrika'da büyük bir ticaret ve haberleşme ağı üzerinden geniş bir mallar yelpazesinin ticaretini yapıyor, Afrika'dan köle ve altın, Avrupa'dan köle ve yün ithal ediyor, Asya'nın uygar ülkelerinden çeşitli yiyecek maddeleri, malzeme ve işlenmiş mallar alıp satıyordu. Uygarlığın sanat ve bilimlerinde insanlığın o güne kadar geldiği en yüksek düzeye ulaşmıştı. Eski Ortadoğu, Yunan ve Fars'tan miras aklı, bilgi ve becerilere dışarıdan aldığı yeni ve önemli buluşları (Çin'den aldığı kağıt üretimi ve kullanımı, Hindistan'dan aldığı basamaklı onlu sayı sistemi gibi) katmıştır. Ortaçağ Avrupa'sı uygarlığın sanat ve bilimlerinin çoğunda İslam dünyasının öğrencisi durumunda olmuşlardır (Lewis, 2002: 11-16).

İslam, dünyanın büyük dinlerinden biri olup, farklı ırklardan insanlara kardeşçe yaşamayı, farklı inanıştan halklara hoşgörü içinde yan yana yaşamayı öğretmiştir (Lewis, 2003: 32).

İslamiyet eşitlikçi bir din olarak bilinmekte ve İslam'da üstünlük ve saygınlık ancak dindarlık ve erdemle belirlenmektedir. Ancak, İslam'ın eşitlikçiliği tam değildir. İslam, Kuran-ı Kerim tarafından onaylanmış ve aslında kutsallaştırılmış olan belirli toplumsal eşitsizlikleri kabul etmiştir. Buna rağmen, İslam dünyasındaki durum bazı açılardan başka yerlere göre daha iyi durumdadır. Müslüman kadının modern Batı'ya göre yakın zamanlara kadar benzeri olmayan mülkiyet hakları vardı. İslam hukuku köleye bile insan haklarını tanımaktaydı. İslam devletlerinde erken dönemlerden son dönemlere kadar özgür erkek Müslüman'ın hatırı sayılır derecede fırsat özgürlüğü olmuştur (Lewis, 2002: 113-115).

20. yüzyıl boyunca Ortadoğu'da ve aslında bütün İslam Ülkelerinde işlerin gerçekten de fena halde ters gitmiş olduğu fazlasıyla ortaya çıktı. İslam dünyası, bin yıllık rakibi Hristiyanlığa oranla yoksul, güçsüz ve bilgisiz düşmüştü. 19. ve 20. yüzyıllar boyunca, Batı'nın üstünlüğü ve dolayısıyla egemenliği herkesin görebileceği kadar açıldı ve Müslümanlar'ın kamusal ve özel hayatlarının bile her yönünü kaplamıştı. Yüzyıllar süren zenginlik ve kudretten sonra kendini güçsüz ve yoksul hissetmek, kendi hakları olarak gördükleri öncülüğü kaptırmak ve Batı'nın izleyicisi rolüne düşürülmek Müslümanlar için yeterince kötü bir durum olmuştur (Lewis, 2002: 203-204).

Ortadoğunun ekonomik olarak zayıflamasının ve kurumsallaşmasını sağlayamamasının ana temeli İslam Hukuku'nda sınırlı sorumlu şirket hukukunun bulunmamasıdır. Osmanlı için kurumsallaşma konusunda başka bir analizi de vakıf

yapısından ileri gelmektedir. Keyfi kamulaştırmaya karşı kullanılan en etkin yol vakıf kurulmasıdır. İdarenin vakıflardaki sermayeye dokunmaması, Osmanlı'daki insanların mallarını vakfa devretmeleri ve kendi mirasçılarını da vakıf idaresine atmalarının yolunu açmıştır. Ancak vakfin mikro düzeydeki kamu hizmetlerinin karşılanması ile kalması ve sonraki yüzyıllarda makro ihtiyaçları (nüfusun meslek eğitimi gibi) gözönünde bulundurmamasına sebep olmuştur. Oysaki sanayi devrimi öncesi ve sonrası makro planlama (yeni alt yapı hizmetlerinin ve insan kaynağının oluşturulmasındaki) eksikleri yani kamu hizmetlerinin tek elden toplanamaması Osmanlı'nın Batı'ya göre geri kalmasının sebeplerindendir (Akın, 2008: 35-36).

Suçlu arama noktasında ise, hedeflerden biri din özellikle de İslamiyet olup, hiç inandırıcı değildir. İslamiyet asla iktisadi gelişmeye mani değildir. Ortaçağ'ın büyük bölümünde uygarlık ve gelişmenin ana merkezi olan İslam dünyasıydı. Eski bilimlerde orada geliştirilmiş, yeni bilimlerde orada kurulmuş, yeni sanayiler orada doğmuş, imalat ve ticaret orada yayılmıştı. En önemlisi de, Ortaçağ İslam Dünyası gelişmiş demokrasilerin modern idealleri ile karşılaştırıldığında yalnızca sınırlı bir özgürlük, öncellerinden, çağdaşlarından ve ardıllarından birçoğundansa çok daha fazla özgürlük sağlamasıydı. Eğer İslamiyet özgürlüğe, bilime ve ekonomik gelişmeye engelse, geçmişte İslam toplumunun her üç alanda da nasıl öncü olduğu sorulması gereken bir sorudur (Lewis, 2002: 209-210).

O halde İslam'ı ekonomik durgunluklar bakımından suçlamak doğru değildir. Lewis (2002)'nin belirttiği gibi, problemin asıl nedeni, İslamiyet'in Müslümanlar'a yaptığı değil, Müslümanların İslamiyet'e yaptıklarıdır.

4. Sonuç

Çalışmada Özgür, Çoğunlukla Özgür, İslami, Latin Amerikan ve AB Üyesi Ülkeleri olmak üzere beş ekonomik özgürlük grubunun karşılaştırmalı çalışması sunulmakta olup çalışma kapsamında, 117 ülke ve 2013 Ekonomik Özgürlük İndeksi'nden alınan veriler bulunmakta ve on ekonomik özgürlük ölçüsü (mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, finansal özgürlük, ticaret özgürlüğü, emek özgürlüğü, parasal özgürlük, devletin büyüklüğü ve mali özgürlük) ile genel özgürlük puanı ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel önemi test edilmektedir.

Yapılan testler sonucunda, mülkiyet hakları alanında İslami ülkeler grubu özgür ülkelere göre 59.5 puan daha az özgür durumda olup, Latin Amerika ülkeleri ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler gruplarına göre de en az özgür durumdadırlar. Mülkiyet hakları, bireylerin devletçe uygulanan açık yasalarla koruma altında mülk edinme hakları olduğuna göre, İslami ülkelerde bu haklar yeterince koruma altında değildir.

Yolsuzluk, iş dünyasının yolsuzluk olarak algıladığı hükümet, yargı ve bürokratik eylemlerin düzeyi olup, çalışmada bu alanda yapılan testlerin sonucuna göre, İslami ülkeler grubu bu alanda 29.2'lik bir puanla özgür ülkeler, Latin Amerika ülkeleri, Diğer Avrupa Birliği üyesi ülkeler ve çoğunlukla özgür ülkeler gruplarına göre en az özgür durumdadırlar.

Yatırım özgürlüğü, özellikle dış yatırım olmak üzere serbest sermaye akışını ifade eder. Çalışmada yapılan test sonuçlarına göre, diğer ülke gruplarına göre en az özgür durumda olan ülke grubu İslami ülkeler grubudur. Model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında ülkelerin İslami ülke olması yatırım özgürlüğü

skorunun 38.1 puan daha düşük olmasına neden olmaktadır. O halde, İslami ülkelerde serbest sermaye akışı beklenen düzeyde değildir.

İş yapma özgürlüğü, bir işletmeyi hızlı ve kolay şekilde kurma, işletme ve kapatma imkânını ifade eder. Çalışmada elde edilen test sonuçlarına göre, model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında ülkenin İslami ülke, Latin Amerika ülkesi ve Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke olması iş yapma özgürlüğü skorunun sırasıyla 34.8, 31.5 ve 17.2 puan daha düşük olmasına neden olmaktadır. Bu alanda en az özgür durumda olan ülke grubu İslami ülke grubudur ki bu da İslami ülkelerde işletme kurulmasının güç olduğunu ifade etmektedir.

Finansal özgürlük, bankacılık faaliyetlerinin hükümet kontrolünden bağımsızlığı ve güvenliği anlamına gelmekte olup, banka ve diğer finansal kurumların devlet elinde olması, serbest piyasayla uyuşmayan siyasi kayırmacılığa yol açmaktadır. Ticaret özgürlüğü ise, mal ve hizmetlerin ithalat ve ihracatını etkileyen gümrük tarifeleri ve tarife dışı engellerin miktarını ifade eder. Çalışmada elde edilen model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında İslami ülke skorlarının Latin Amerika ülkesi, Diğer Avrupa Birliği üyesi ülke ve çoğunlukla özgür ülkelere göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Yani, İslami ülkeler finansal özgürlük ve ticaret özgürlüğü alanlarında diğer ülkeler göre daha az özgür durumdadırlar ki bu da İslami ülkelerin finansal kurumlarının devlet kontrolünde olduğunu ve ticaret alanında ise kısıtlamaların olduğunu ifade etmekte olup, bu durum ise, ülkelerin ekonomik verimliliğini ve kalkınmasını engellemektedir.

Emek özgürlüğü, devletin kısıtlaması olmaksızın işveren ve çalışanların karşılıklı olarak anlaşabilme özgürlüğüdür. Parasal özgürlük ise, fiyat istikrarı ve fiyat kontrolleriyle ilgilidir. Enflasyon ve fiyat kontrolleri piyasa faaliyetlerini olumsuz etkiler. Çalışmada elde edilen model tahmin sonuçları baz alınan özgür ülkelerle karşılaştırıldığında Latin Amerika ülkesi skorlarının İslami ülkelere göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Yani Latin Amerika ülkeleri emek özgürlüğü ve parasal özgürlük alanlarında diğer ülkelere göre daha az özgür durumdadırlar ki bu da söz konusu ülkelerde bireylerin nerede çalışacakları, işletmelerin işçi alma ve işten çıkarma konularında devlet müdahalesinin olduğu ve işsizlik oranının arttığı anlamına gelmektedir. Ayrıca, parasal özgürlük olmaksızın ülkede yaşayan bireylerin sermaye biriktirmesi güç hale gelmektedir.

Devletin büyüklüğü, transfer ve tüketim dahil devletin yaptığı tüm harcamalarla ilgili iken; mali özgürlük, gelirler yönünden devletin ağırlığını ve birey ve şirketlerin ödediği vergiler ve toplam vergilerin GSMH içindeki payını ifade eder. Çalışmada yapılan testler sonucunda, İslami ülkelerin devletin büyüklüğü ve mali özgürlük alanlarında diğer ülke grupların nazaran daha özgür olduğu tespit edilmiştir. Bu da İslami ülkelerde devletin topluma yararlı olan alanlarla ilgili olarak harcamalarda bulunduğu ve toplumda yer alan bireylere ve işletmelere kendi yararları ve kullarımları için gelir ve refah düzeyi oluşturma ve bunu muhafaza etme bakımından izin vermesi anlamına gelmektedir.

Genel olarak bakıldığında zaman çalışma sonucuna göre, İslami ülkeler on özgürlük faktörünün altısında (mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, finansal özgürlük ve ticaret özgürlüğü) diğer ülkelere göre daha az özgür, mali özgürlük alanlarında ise daha çok özgürdürler. Latin Amerika ülkeleri sadece emek özgürlüğü ve parasal özgürlük alanlarında diğer ülkelere göre daha az özgürdür. Diğer Avrupa Birliği

üyesi ülkelerin devletin büyüklüğü ve mali özgürlük alanlarında diğer ülkelere göre daha az özgür, ticaret özgürlüğü alanında ise daha çok özgür durumda olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, çoğunlukla özgür ülkeler, mülkiyet hakları, yolsuzluk, yatırım özgürlüğü, iş yapma özgürlüğü, finansal özgürlük, emek özgürlüğü ve parasal özgürlük alanlarında diğer ülkelere nazaran daha çok özgür durumda olup, on özgürlük faktörünün ortalamasını veren genel özgürlük puanına bakıldığında ise, en az özgür grup İslami ülkeler grubu, en fazla özgür grup ise çoğunlukla özgür ülkeler grubudur.

Sonuç olarak, çalışmanın ampirik kanıtı, İslami ülkelerin diğer gruplardan önemli derecede daha az ekonomik özgürlüğe sahip olduğunu göstermektedir.

Özgürlük toplumu oluşturan bireyler için vazgeçilmez değerlerden biridir. Bireyler ya kanunların ya da ülkeyi yönetenlerin belirlediği çerçevede özgür olabilmişlerdir. Bu nedenle de bireyler, özgürlüklerine sahip çıkabilmek için mücadeleler vermişlerdir. Bu mücadelelerin en önemlisi ise ekonomik özgürlük uğruna verilmiştir. Çünkü ekonomik açıdan özgür olmayan bir birey diğer açılardan da özgür olamayacaktır.

Ekonomik özgürlüklerin hem toplumlar hem de bireyler açısından oldukça büyük önem arz etmesinin nedeni, toplumların ve bireylerin daha fazla refaha kavuşma istekleridir. Ekonomik açıdan büyümek, daha fazla gelir etmek ve gelişmiş ülkeler arasında yer almak bütün toplumların amacıdır. Bu nedendir ki, toplumların ekonomik refaha ulaşmalarında ekonomik özgürlük önemli bir etkidir. Gelişmiş ülkelerin başarılı olmalarının arkasında da ekonomik açıdan özgür olmaları yatmaktadır. Günümüzde de tüm toplumlar ekonomik özgürlüklerini artırma çabasındadırlar. Ekonomik özgürlük, bireylerin toplumdaki yaşayışlarına ve davranışlarına etkide bulunarak kurumsal yapının oluşumuna ve gelişimine yaptığı katkılarla ekonomik faaliyetlerde önemli bir unsur olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra, ekonomik özgürlük kavramı, mal ve hizmetlerin üretim, tüketim ve bölüşümü ile ilgili tüm serbesti ve hakları içine aldığından, ekonomik özgürlüğün eksikliği, bir toplumda üretken faaliyetleri, kaynak dağılımını ve kaynakların etkin kullanımını etkilemektedir.

Kaynakça

- Akın, M.Ş.(2008).*Türkiye'nin Kurumsallaşma Dereceleri*, İstanbul: Kitap Dostu Yayınları.
- Akıncı, M., AkıncıG.Y., Yılmaz, Ö. (2013). Ekonomik Özgürlükler ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Gelişmiş, Gelişmekte olan ve Azgelişmiş Ülkeler Üzerine bir Panel Veri Analizi. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32(2), 55-93.
- Beach, W.W., Miles M.A. (2006). Explaining the Factors of the Index of Economic Freedom. *2006 Index of Economic Freedom The Heritage Foundation*, 55-75.
- Beach, W.W., Kane T.(2008). Methodology: Measuring the 10 Economic Freedoms. *2008 Index of Economic Freedom The Heritage Foundation*, 39-55.
- Berggren, N. (1999). Economic Freedom and Equality: Friends or Foes?. *Public Choice*, 203-223.
- Carlsson, F., Lundström, S. (2002). Economic Freedom and Growth: Decomposing the Effects. *Public Choice*, 112 (3/4), 335-344.
- Demir, Ö. (1996). *Kurumcu İktisat*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Egger, P., Winner, H. (2004). Economic Freedom and Taxation: Is there a trade-off in the locational competition between countries?. *Public Choice*, 118 (3/4), 271-288.
- Gujarati, D.N. (1999). *Temel Ekonometri*. (Çev. Ü. Şenesen, G.GünlükŞenesen). İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Gwartney, J., Lawson, R. (2003). The concept and Measurement of Economic Freedom. *European Journal of Political Economy*, 19, 405-430.
- Heritage Foundation (2013). *Explore the Data*. Erişim Tarihi: 07.10.2013, <http://www.heritage.org/index/explore?view=by-region-country-year>
- Lewis, B. (2002). *300 Yıldır Sorulan Soru: Hata Neredeydi?*. (Çev. H.Ö. Turgan, S. Bilbaşar). İstanbul: Oğlak Yayınları.
- Lewis, B. (2003). *İslam'ın Krizi*. (Çev. A. Yılmaz). İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Miller, A.T., Kim, A.B. (2011). Defining Economic Freedom. *2011 Index of Economic Freedom The Heritage Foundation*, 19-27.
- Peláez, R. F. (2009). Economic Freedom: A Comparative Study. *J Econ Finance*, 33, 246-258.
- Roberts, J.M., Kim, A.B. (2008). Economic Freedom in Five Regions, *2008 Index of Economic Freedom The Heritage Foundation*, 57-72.
- Sarıbaş, H. (2009). Ekonomik Özgürlükler ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bir Panel Veri Analizi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 46 (538).
- Sarıbaş, H. (2010). Economic Freedom and Economic Well-Being: A Granger Causality Analysis of 49 Countries, 1995-2004. *Applied Econometrics and International Development*, 10(2).
- Sarıbaş, H. (2011). Institutions and Economic Growth: A Study in a Cross-section of Countries. *African Journal of Business Management* Vol 5(7), pp.2690-2596.
- Savaşan, F., Dursun, İ. (2006). Ekonomik Özgürlükler ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar: İstatistiksel bir Analiz," *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 29-52.
- Wisman, J.D., Rozansky, J. (1991). The Methodology of Institutionalism revisited. *Journal of Economic Issues*, 25(3), 709-737.

Türkiye İslam İktisadı Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, Ağustos 2015, ss.71-91
Turkish Journal of Islamic Economics, Vol. 2, No. 2, August 2015, pp. 71-91

Yalman, İ.N., Sandalcılar, A.R., Demirkoparan, F. (2011). Özgürlükler ve Ekonomik Kalkınma: Latin Amerika ve Türkiye,” *Atatürk Ü. İİBF Dergisi*, 10.*Ekonometri ve İstatistik Sempozyum*.